

"דרך כפר" - הכנה למעבר מי"ב להמשך הדרך

אוגדן יישומים להכנה ולפרידה מחניכי י"ב,
מהנעשה בקהילות החינוך הצועדות ב'דרך כפר'.

מבוא:

תקופת סיום יב' עלולה להיות תקופה קשה ומבלבלת עבור החניכים, אשר שגרת החיים בקהילת החינוך היוותה עבורם עוגן יציב ומגונן ועומדים מול התמודדות עם שלבי החיים הבאים – מסגרת צבאית, צורך לעבוד ולהתפרנס ועוד. עבור חניכים המתחנכים בפנימיות או כפרי נוער, נוספים על כך הקשיים הכרוכים בחזרה לקהילה שבשנים האחרונות חיו בה החניכים לאורך תקופות קצרות, והחזרה הביתה, שיש בה הצורך להתמקם מחדש בתוך מערך החיים הביתי, המשפחתי והשכונתי, מהוות אתגרים מורכבים לחלק גדול מהחניכים. לצוות החינוכי כולו יש תפקיד משמעותי בהכנת חניכי י"ב למעבר שבין ההתחנכות בקהילת החינוך לשלב הבא בחייהם.

פרידה וההתכוננות אליה מעוררות חששות רבים. תפיסת החינוך 'דרך כפר' מתמקדת בשלושה: הפחד להיות לבד (הצפת חוויות נטישה), הפחד מהלא נודע, ותחושת תסכול מחוסר מיומנות וכישורי חיים מתאימים לצורך מעברי החיים.

תהליך פרידה מיטבי עם חניכי י"ב והכנתם, ככל האפשר, לקראת העתיד, הוא חלק משמעותי הן בתפקידו של צוות הקבוצה והן באחריותה של הקהילה. חשיבותו נטועה לא רק בהכנת החניכים עצמם אלא אף ביכולתם של שאר חניכי הקהילה להתכונן, מתוך התבוננות בבוגרים, להתמודדויות דומות, מתוך הבנה כי לא יעשו זאת לבד.

מטרות:

1. **פיתוח סכמה ציפייתית** - עוגנים בעתיד עבור חניכי הכפר בהווה הרחבת הידע באשר להזדמנויות ולאפשרויות בעתיד (הפחד מהלא נודע).
2. **"אתך לאורך כל הדרך...."** – ליווי ותמיכה בבוגרים והעצמת העניין בקרב החניכים. (הפחד מלהיות לבד), הטמעת התובנה כי הכפר יהווה רשת ביטחון גם בעתיד.
3. **מיומנויות וכישורי חיים** – תכניות הכוון והכשרה לקראת התמודדות בשלבי מעבר.
4. **יצירת מרחב התנסויות מבוקר ובטוח, חוויות הצלחה וקישורן לעתיד.**
5. **יצירת גשרים וסיוע במעברים בין שלבים בחיים.**

תפיסת דרך כפר:

קהילה של משמעות

קהילה של משמעות

- קהילת החינוך מהווה כתובת וקהילה תומכת אשר אינה תלויה בזמן ובמחויבות פורמאלית.
- קהילת החינוך מלווה את בוגריה גם ברגעי משבר ויציאה מן התלם.

עוגנים בעתיד

עוגנים בעתיד

- יצירת סכמה ציפייתית לתקופה שלאחר י"ב, תקל באופן משמעותי על שלב המעבר ותאפשר לחניך להתקדם לעבר התמונה אותה עיצב לעצמו.
- הנכחת הליווי של הבוגרים בקרב חניכים בהווה, משפיעה על מערכת היחסים של הצוות והחניכים באופן משמעותי, מעצם הידיעה כי זו מערכת יחסים מתמשכת, שאינה תלויה בתפקיד הפורמאלי של המחנך בלבד.
- הליווי של בוגרים אינו מהווה תחליף לשאיפה תמידית לקידום אחריות ועצמאות בקרב החניכים.

ייצוג אמין של שלמות הורית

ייצוגי שלמות הורית

- יציבות הקשר והיכולת להכיל את החניך גם במצבי משבר ובלבול.

תיקון הלב

תיקון הלב

- תחושת מסוגלות וחוּסן רגשי לקראת האתגרים הבאים.
- סיום תקופת ההתחנכות כחויית הצלחה וקבלת עוד "תעודה" וחותרם אשר מעידים על הצלחה ועמידה ביעד. סיום מוצלח של שנות ההתחנכות, המלווה בהערכת התהליך שעשה, ילוו את החניך לאורך שנים ועשויים להעלות את דימויו העצמי.

הצעות יישומיות

להלן מספר הצעות מתוך פעילויות שהתקיימו בקהילות החינוך השונות.

◆ **סדרת מפגשים והרצאות** - מתן ידע בנוגע לאפשרויות והמסלולים השונים האפשריים בהמשך (ע"י פעילות קבוצתית, ימי סיור, לוחות מודעות, פאנל אורחים ו/או בוגרים וכד'). יש לזכור שלעיתים החניכים מתחמקים או נמנעים מפעילויות אלו בשל הלחץ וחוסר המוכנות להשלים עם הפרידה, ועל כן חשוב שהמפגשים יהיו אטרקטיביים, מעניינים, יצירתיים ובעיקר מחזקים ונוטעים אמונה ומוטיבציה.

◆ **"חדר עתיד"** – מבנה ובו תערוכת קבע שתוקדש לנושא העתיד ותעמוד מספר חודשים, כדי

שכלל החניכים יוכלו לבקר בה, לבד או בליווי מחנך. מטרת החדר:

1. הקנייה של ידע בדבר האפשרויות העומדות בפני החניכים
 2. עידוד שיחה פתוחה וכנה על הפחדים והרגשות הקשורים לסיום תקופת ההתחנכות
 3. שיקוף האמירה כי הקהילה תמשיך ללוות אותם בהמשך הדרך.
- בתערוכה יכולים להיכלל מידע על התהליך הצבאי (השלבים שונים: התחילת, טירונות, וכיו"ב, מושגים המסבירים את ההבדלים בין כיתה, מחלקה, פלוגה, אוגדה וכיו"ב, צבעי הכומות, אפשרויות הת"ש וכו'), מידע על מסלולי לימוד שונים באקדמיה, רעיונות למיצוי חודשי המעבר בין ביה"ס למסגרת הבאה, זכויות עובדים, ציטוטים הנוגעים לנושא, שירים, סרטים ועוד. ניתן גם לכלול בחדר זה תמונות של בוגרים שונים שמשקפים את האמירה שיש עשרות דרכים להצלחה. יתרון של חדר כזה, בנוסף לסדרת הרצאות ומפגשים, הוא בכך שהדברים מקבלים נראות חזותית ומאפשרים לחניכים לספוג נושאים בקצב שלהם ומתוך עניין אישי. בנוסף, החדר מאפשר פלטפורמה לשיחות אישיות סביב העתיד גם עם חניכים שמתחמקים מלגעת בנושא.

◆ **סיוע אישי בבניית מסלול המשך** - לכל חניך, ליווי בערוצי התקשורת גורמים רלוונטיים

(מכיוון קדם צבאיות, עתידים, מדור פרט/סיירות, דחיית שרות, גיבושים וימי שדה, ראיונות קבלה, מילוי טפסי רישום וכו') ובמידת הצורך סינגור ותיווך לצורך קידום קבלתם של חניכים למסגרות המבוקשות.

◆ **מודלים לעתיד** - מפגש עם בוגרים שעברו מסלול דומה לצורך הבניית מודלים אפשריים, הפגת חששות, מתן מידע וחשיפה להתמודדויות עימם יידרשו החניכים להתמודד בהמשך. בנוסף, מפגשים עם מגוון דמויות שיכולות להיתפס כמודל הצלחה.

◆ **אתך לאורך כל הדרך** - מתן מידע על קשר עם בוגרים בקהילת החינוך, זכויות בוגרים ודרכי ליווי – חשוב מאד שכל חניך יכיר את רכז הבוגרים ואת מגוון אפשרויות התמיכה שיעמדו לרשותו לאחר סיום התחנכותו.

◆ מתן מידע ופרטי התקשרות עם **גורמים המלווים** צעירים בקהילת המוצא ו/או ביישוב המגורים – אסונות וכשלים רבים היו נמנעים לו בוגרי הקהילות היו יודעים להיפתח ולהתייעץ עם מבוגר אחראי בזמן אמת. על כן ישנה חשיבות גבוהה מאד לכך שהחניכים ידעו מי עומד לרשותם בתחום זה. כמו כן, חשוב לשוחח אתם באופן גלוי על התייעצות כדבר חיובי המעיד על בגרות, אומץ ועוצמה. (היכרות עם מוקדי סיוע שונים, מערך התייש הצבאי, זכויותיהם לשירותים שונים במועצות האזוריות, גופים וקרנות תמיכה שונים וכו').

◆ **מיפוי ואיתור חניכים** שיש לשמור עימם על קשר אינטנסיבי לאחר הפרידה – מומלץ לקחת את הרשימות השמיות ולסמן כזוות את רמת וסוג הקשר שכל חניך זקוק לו, עד שישתלב באופן מלא במסגרת הבאה. כמו כן, כדאי לחלק בין אנשי הצוות את רשימת החניכים וכך לוודא שהאחריות מתפזרת באופן שווה ושניתן מענה איכותי לכל חניך, על פי צרכיו ויכולותיה של קהילת החינוך.

◆ **פעילות הכנה לפרידה** – עיבוד קבוצתי של תהליכי הפרידה ומתן כלים ומיומנויות לפרידה והתמודדות עימה. חשוב לייצר מגוון של אפשרויות המביאות לידי ביטוי מנעד רחב של כישורים וחושים, בכדי שכל חניך ימצא את הדרך להתחבר ולהתבטא (דיבור, ציור, צילום, דרמה, מוסיקה וכו').

◆ **ניתוח משותף של דילמות וקונפליקטים** עימם עשויים החניכים להתמודד במהלך השנה שאחרי סיום י"ב. ליבון דילמות באופן מבוקר ועוטף עשוי לסייע לחניך לקבל החלטה נכונה בזמן אמת. תרגול של מצבי קונפליקט יאפשר הרחבת סל הכלים העומד לרשותם בעת התמודדות (לדוגמה: מה עושים כשמקבלים שיבוץ לא מותאם בבקו"ם, מפגש עם גזענות, אי הצלחה במבחן כלשהו ועוד).

◆ **'גמר חתימה טובה'** – פרויקט אישי, קבוצתי, כיתתי או שכבתי המהווה השארת 'חותם של כבוד' בקהילת החינוך. הפרויקט יכול לבוא לידי ביטוי במיצג אמנותי, בנייה או שיפוץ של שטח/מבנה קיים, פרויקט חברתי ועוד (מצ"ב דוגמא לטופס לפרויקט אישי). חשוב להדגיש כי הפרויקט אינו מהווה מחויבות של החניכים לקהילת החינוך, אלא הזדמנות עבורם להטביע ולהותיר אחריהם את חותמם הערכי בקהילת החינוך.

◆ **הכנה עצמית של המחנכים לפרידה** - לא רק החניכים עוברים תהליך פרידה אלא גם המחנכים. חשוב להיות מודעים לתהליכים הרגשיים שאנו עוברים, ולהקצות זמן להכין את הפרידה, הפעילות, כתיבת ברכות, מתנות וכד' מבעוד מועד.

דגשים למחנך:

להלן מספר דגשים שמומלץ לקחת בחשבון לטובת בניית תהליך הפרידה.

✓ **התנהגויות בתקופת הפרידה -** החרדות והבלבול בתקופת הפרידה עלולים לגרום לתגובות שונות בקרב חניכים שונים כגון: קושי לעמוד במשימות שגרתיות, עליה במתחים וכעסים כלפי הכפר וכלפי דמויות חינוכיות (יותר קל להיפרד ממי שכועסים עליו), עליה בתנועתיות במצבי הרוח, עליה בתופעות ונדלזים, אלימות ופורקן (כביטוי למתח הנפשי בו מצוי החניך), ולעיתים התנהגות אפאתית ואדישות (הכחשת הפרידה).

גם אם הן מופנות כלפי איש צוות, יש לזכור שהתנהגויות אלה מבטאות קושי בהתמודדות עם הפרידה וחרדה ממנה ולא דווקא נובעות מטינה אישית, כפיות טובה או רצון לפגוע. לעיתים יופנו ההתנהגויות הקשות ביותר דווקא כלפי איש צוות משמעותי עבור החניך, מפני הקושי להתמודד עם הפרידה ממנו ו/או תחושה של החניך שיחסיו עם איש צוות זה יציבים מספיק על מנת לספוג זעזועים ו/או בדיקת גבולות ונאמנות לקראת הפרידה.

✓ **ההתנהלות והפעולות של הצוות בתקופת המעבר והפרידה והיכולת לראות בתקופה זו הזדמנות חינוכית,** עשויות למנוע חלק ניכר מההתנהגויות המורכבות של החניכים ולסייע לייצר מיומנות בקרב החניכים להתמודדות במצבי מעבר ופרידה בעתיד. המשך הובלת תהליכים חינוכיים גם בשלב זה, כולל הצבת גבולות ותחושת יציבות מחד, תוך רגישות לתהליכים אותם עוברים חניכים, חיונית מאין כמוה לשלב זה.

✓ **רצוי לעשות מאמץ שחניך ייקח חלק בתהליכי הפרידה,** ולהימנע בכל דרך מלמנוע ממנו לקחת בהם חלק (להימנע מהרחקה הביתה בתקופה זו, או השתתפות בטקסי סיום ומסיבות סיום). תהליך סיום תקופת התחנכות בצורה ראויה עשויה להיות חוויית הצלחה משמעותית ביותר עבור החניכים שלנו, כזו אשר תטעין אותם באמונה ובתחושת מסוגלות לקראת האתגרים שעוד נכוננו להם.

✓ **חשוב שההכנה לפרידה תיעשה במהלך שנת יב' כולה,** ובאינטנסיביות מוגברת החל מפורים באותה שנה.

✓ **היערכות מקדימה צוות:** העמקה וחינוך רציונל היערכות לפרידה והקשר לתפיסת החינוך לכלל הצוות, בניית מערך כישורי חיים, ליווי לקראת פרידה וליווי לאחר פרידה וחלוקת תפקידים במערך ההכנה והליווי.